

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Одеська юридична академія»

КУХТІН МИХАЙЛО МИХАЙЛОВИЧ

УДК 327.8:329(430)(ХДС)

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ПРІОРИТЕТИ ХДС: КОНЦЕПЦІЯ «НІМЕЦЬКОГО ФЕДЕРАЛІЗМУ»

Спеціальність 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем
та глобального розвитку

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата політичних наук

Одеса – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі міжнародних відносин та зовнішньої політики Донецького національного університету Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник доктор історичних наук, професор
Крапівін Олександр Васильович,
Донецький національний університет,
завідуючий кафедрою міжнародних відносин та
зовнішньої політики.

Офіційні опоненти: доктор політичних наук, професор
Шевчук Олександр Володимирович,
Чорноморський державний університет
імені Петра Могили,
професор кафедри міжнародних відносин і зовнішньої
політики, декан факультету політичних наук

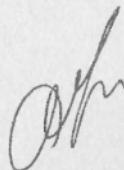
доктор політичних наук, професор
Брусиловська Ольга Іллівна,
Одеський національний університет ім. І.І.Мечникова
Професор кафедри міжнародних відносин

Захист відбудеться 21 березня 2014 р. о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.02 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Піонерська, 2, ауд. 312.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Піонерська, 2, ауд. 312.

Автореферат розісланий 19 лютого 2014 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

А. В. Пехник

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. У добу глобалізації спостерігається неухильне зростання взаємозалежності між різними акторами міжнародних відносин. Прагнучи компенсувати послаблення національної держави, уряди європейських країн узяли курс на продовження європейської інтеграції. Розширення і поглиблення співпраці з Об'єднаною Європою є одним з пріоритетів зовнішньої політики України. Але, слід враховувати, що повноваження європейської бюрократії обмежені волею країн-членів ЄС, які не бажають поступатися своїм суверенітетом на користь Брюсселю. Отже, налагодження стосунків з організацією в цілому залежить від зближення з провідними країнами регіону. Незважаючи на недавні реформи, європейські механізми ухвалення рішень все ще далекі від справжнього демократизму, а країни «європейського ядра» не схильні відмовлятися від своїх привілеїв. Виходячи з цього, робота присвячена аналізу зовнішньої політики ФРН – країни, вплив якої на шляхи розвитку ЄС важко переоцінити. Саме від християнських демократів залежить, чи зуміє Європа зберегти свої позиції у світі, попри неухильне зміщення глобального балансу сил із Заходу на Схід. Об'єктивна оцінка «німецького федералізму» може стати відправним пунктом для вироблення більш зваженої європейської політики України. Це допоможе відповісти на питання, чи зможе Україна нормально розвиватися у «європейській федерації».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане на кафедрі міжнародних відносин і зовнішньої політики Донецького національного університету і пов'язане з комплексними темами, які вона розробляє: «Міжнародні відносини в умовах глобалізації: регіональні виміри» (№ Г– 01/44), «Розробка методологічного і інформаційного забезпечення викладання курсів міжнародної і європейської безпеки, євроатлантичної інтеграції України у вищій школі з урахуванням специфіки Східних регіонів» (№ ЦП/383-2008).

Мета роботи полягає у всебічному аналізі «німецького федералізму» як одної з найбільш сміливих і послідовних програм політичного перевлаштування Європи. Для досягнення поставленої *мети* були виконані наступні **завдання**:

- проаналізовано законодавство ФРН для виявлення граничних умов німецької зовнішньої політики;
- розглянуті усі програми ХДС і усі укладені ним коаліційні угоди, зроблені висновки щодо теоретико-ідеологічної бази європейської політики партії;
- дано оцінку зовнішній політиці К. Аденауера і Г. Коля як прямих ідейних попередників чинного канцлера А. Меркель;

- побудовано несуперечливу модель зовнішньої політики А. Меркель, встановлено співвідношення між традицією та інновацією у її діях на світовій арені;

- розглянуті німецькі плани федералізації Об'єднаної Європи у геополітичному, геоekonomічному та геокультурному контексті;

- на підставі здобутих відомостей сформульовані рекомендації з поліпшення німецько-українських стосунків зокрема і європейської політики України в цілому.

Об'єктом дослідження є зовнішня політика ХДС в усьому різноманітті її проявів.

Предмет дослідження – європейська політика ХДС, під якою слід розуміти, у першу чергу, комплекс заходів, спрямованих на реформування ЄС відповідно до німецьких інтересів.

Методи дослідження. У роботі використані такі загальнонаукові методи, як аналіз і синтез, індукція і дедукція, абстракція, а також компаративний і системний підходи. У політичних науках неминуче переважає індуктивний метод над дедуктивним. Тут вчений має справу з окремими явищами, з яких можна виводити статистичні закономірності. Зворотним прийомом слід користуватися обережно. У роботі застосовувався широкий спектр спеціально-наукових методів: хронологічний, синхронний, діахронний, типологічний, порівняльно-історичний, історично-соціологічний, емпіричний і кількісний. Застосування діахронного методу дозволило побудувати періодизацію зовнішньої політики ХДС, що віддзеркалює основні віхи її розвитку і перевороти в міжнародних відносинах в цілому. Синхронний метод дозволив розглянути еволюцію християнсько-демократичної ідеології в контексті паралельних їй змін зовнішньої політики Росії, США і інших ключових акторів сучасного світопорядку. Хронологічний метод дозволив представити зовнішню політику А. Меркель як континуум, в якому «посткризові» стратегії логічно витікають з «докризових», а останні, у свою чергу, з досвіду, набутого майбутнім федеральним канцлером в опозиції. Робота ґрунтується на принципах об'єктивності, системності і історизму. Поєднання усіх вищеназваних методів дозволило надати дослідженню комплексний характер і забезпечити всебічний розгляд заявленої теми.

Наукова новизна. У дисертаційному дослідженні *вперше:*

- проведений комплексний аналіз зовнішньої політики ХДС у 2005-2013 рр. у світлі неоліберальної теорії та найновіших німецькомовних джерел, висунута теорія європейської політики уряду Ангели Меркель, у центрі якої стоять такі поняття, як «прагматизм», «спадкоємність» та «передбачуваність»;
- визначено, що німецький план реформи ЄС передбачає посилення європейської бюрократії за рахунок обмеження суверенітету окремих країн-

членів організації, доведено, що німецькі еліти розраховують на багатосторонні ініціативи та потужність економіки ФРН при вирішенні міжнародних суперечок;

– обґрунтовано застосування терміну «німецький федералізм» до планів ХДС з переформатування європейського політичного простору, вказано, що партія бажає перенести певні риси державного устрою Німеччини на європейський рівень і таким чином нейтралізувати вплив Франції на справи ЄС.

Отримали подальшого розвитку:

– концепції українсько-німецьких відносин, висунуті А. І. Кудряченко, В. А. Манжолою і Р. А. Кривоносом – багато уваги приділено різним моделям європейської інтеграції України та зовнішній політиці ФРН у контексті реформи ЄС, що назріла;

– теорія сучасної зовнішньої політики Німеччини, створена Г. Маулем, С. Шабо, К. Егле і Р. Цольнхедером – методи аналізу, які згадані автори застосували до історії першого уряду А. Меркель, у дисертації використані при розгляді подій 2009-2013 рр.

Уточнені:

– оцінка антикризових заходів уряду А. Меркель – мається на увазі його жорстка політика щодо слабких економік зони євро, а також посилення бюджетної дисципліни шляхом внесення змін до законодавства ЄС;

– роль ХДС у процесі перебудови ЄС – багато уваги приділяється аналізу німецького проекту «федералізації» Об'єднаної Європи, який відповідає інтересам «європейського ядра», а не нових членів організації;

– пріоритети європейської і євроатлантичної політики партії – у дисертації досліджується роль посередника між США та Росією, яку зараз намагається грати Німеччина;

– роль консервативних цінностей у ідеології німецьких християнських демократів – на прикладах з історії ХДС доводиться, що партія залишається вірною своїм традиціям, хоча певна модернізація її зовнішньої політики мала місце у 2005-2013 рр.

Практичне значення дисертаційного дослідження полягає в тому, що досягнуті результати можуть бути використані у викладанні таких курсів, як «Політологія», «Міжнародна і європейська безпека», «Міжнародні відносини і глобальний розвиток» і інших. Крім того, вони можуть послужити відправною точкою для глибшого аналізу європейської політики Німеччини і вироблення практичних рекомендацій, дотримання яких допоможе покращити положення України у світопорядку, що формується.

Апробація. Автор взяв участь у таких наукових конференціях, як «Соціально-економічні і правові аспекти розвитку світової економіки» (2012 р.), «Людина у структурах повсякдення в історії України» (2010, 2011 рр.), «Українська державність: історія і сучасність» (2012 р.), «Інтеграційні процеси

в європейській вищій школі: досвід Німеччини та України» (2012 р., інтернет-конференція).

Публікації. Автор має 15 публікацій з теми дисертації, зокрема – 6 статей у наукових фахових виданнях та 2 статті у закордонних наукових виданнях.

Структура дисертації обумовлена специфікою досліджуваної теми і ґрунтується на проблемному і хронологічному принципі. Дисертація складається зі списку умовних скорочень, змісту, вступу, 4 розділів, 14 підрозділів, висновків і списку використаної літератури (261 найменування). Повний текст дисертації становить 199 сторінок, основний текст – 173 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами Донецького національного університету, сформульовано мету і завдання дослідження, визначено об'єкт, предмет дослідження, викладено наукову новизну та практичне значення дисертації.

У *першому розділі «Методологія, джерельна база і історіографія дослідження»* надається пояснення методологічних засад, аналізується джерельна база дослідження і розкривається стан наукової розробки заявленої теми.

Підрозділ 1.1 «Методологія дослідження» присвячено аналізу методологічних засад роботи. У ньому розглядаються загальнонаукові і спеціально-наукові методи дослідження, а також низка питань світоглядного характеру. Автор намагався поєднати традиційні прийоми аналізу з центральним положенням неоліберальної теорії, згідно з яким внаслідок глобалізації держави втратили монополію на прийняття відповідальних рішень на світовій арені. Усе більшого значення набувають міжнародні організації, транснаціональні корпорації, а також етнічні і релігійні спільноти, які не мають чіткого політичного оформлення. Держава перестала бути єдиним посередником між світовим соціумом і людиною, причому остання отримала можливість у деяких ситуаціях діяти без посередників. ЄС розвивається у повній відповідності до згаданих тенденцій міжнародних відносин. Організація ще не досягла рівня консолідації, властивого національній державі, але це не завадило їй стати вагомим фактором політичного життя Європи, який неможливо звести до спільної волі урядів європейських країн. ЄС має великий ресурс «м'якої сили» і опікується, у першу чергу, розвитком економічної і соціальної сфер, у той час як США захищають Європу від військових загроз та інших викликів безпеці. Важко передбачити, як довго у межах західної цивілізації буде зберігатися такий розподіл ролей, але необхідність пристосування до нових міжнародних умов є беззаперечною. Науково-дослідницькі програми, використані у роботі,

мають довгу історію у науці міжнародних відносин. Концепція «м'якої сили» вперше була розроблена американським вченим Дж. Наєм. Вона є незамінною при аналізі поведінки держав, які не мають значного військового потенціалу і змушені шукати інші методи впливу на міжнародне середовище. «Нормалізація» зовнішньої політики Німеччини відбулася у недалекому минулому. До 1994 р. бундесвер не мав права брати участь у військових операціях за кордоном, а уряд Г. Шредера першим почав говорити про національні інтереси країни. Зараз ФРН і ЄС дотримуються стратегії непрямих дій на світовій арені, в рамках якої провідну роль грає привабливість власних інститутів та способу життя, а не пряме втручання у міжнародні процеси.

У підрозділі 1.2 «Джерельна база дослідження» даються класифікація і аналіз джерел, використаних при написанні роботи. Представляється доцільним розділити їх на дев'ять категорій, залежно від їх походження і форми подачі інформації. До першої з них відносяться ключові документи європейського права – Паризький і Римський договори, Шенгенська угода, Маастрихтський і Лісабонський договори. Їх аналіз дозволив висвітлити функціонування наднаціональних інститутів ЄС, через які Німеччина впливає на справи країн регіону. До другої категорії входять матеріали офіційних сайтів федерального уряду, федерального канцлера, бундестагу і МЗС ФРН. Вони не містять неправди, але аналіз подій, що дається в них, нерідко страждає на однобічність і тенденційність. Тобто, їх можна використовувати як енциклопедію фактів, інтерпретація яких неможлива без звернення до робіт незалежних експертів. Німецькі дипломати регулярно інформують громадськість про ініціативи свого уряду, активно використовуючи при цьому електронні засоби. Низка офіційних документів проливає світло на усі напрямки європейської політики Німеччини, зокрема її співробітництво з Польщею та Францією. До третьої групи відносяться офіційні сайти найбільших політичних партій ФРН – ХДС, ХСС, «вільних демократів», СДПГ, Лівої партії, Партії зелених і інших. У їх програмних документах викладені несполучні концепції зовнішньої політики країни, які, до того ж, часто суперечать позиції уряду. Проте, усі партії, представлені у парламенті, поділяють низку фундаментальних переконань. Так, супротивники європейської інтеграції не користуються підтримкою німецьких виборців. Навіть Ліва партія, відома своїм радикалізмом, засуджує не ЄС у цілому, а недемократичний характер деяких його інститутів. Четверта група джерел включає заяви німецьких політиків з ключових питань міжнародного життя. У роботі часто приводиться пряма мова А. Меркель, Г. Коля, Г. Вестервелле, Ф.-В. Штайнмаса та інших. Політики висловлюють свою точку зору у німецьких та закордонних періодичних виданнях, а також на персональних сайтах. Крім того, їх пряму мову часто цитують служби новин. Порівняльний аналіз усіх доступних заяв дозволяє створити політичні портрети представників німецької еліти та скласти їх політичні біографії. До

п'ятої групи входять матеріали вітчизняних і зарубіжних ЗМІ, які можна умовно поділити на повідомлення і аналітику. Також періодичні видання можуть бути друкованими, електронними або виходити в обох форматах. Найбільш цінними джерелами інформації виявилися *Der Spiegel*, *Die Welt*, *Das Bild*, *Saarbrücker Zeitung* і *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. До наступної групи джерел віднесені статистичні дані. Так, соціологічні опитування, що проводяться у Німеччині „Євробарометром“, віддзеркалюють настрої німецьких виборців. Політичні вподобання сучасних німців залежать від багатьох факторів, ще не до кінця досліджених сучасною наукою. В останні роки мешканців ФРН все більше турбують загострення соціально-економічних проблем та поява нових викликів національній безпеці. Деякі з них переходять до табору євроскептиків, у той час як інші стають байдужими до політики як такої. Також окремо розглядаються мемуари провідних політиків ФРН, матеріали громадських організацій, які представляють певні етнічні або релігійні групи, оглядові та довідкові видання, а також збірки документів.

Підрозділ 1.3 «Історіографія дослідження» висвітлює стан наукової розробки проблеми. Використана у роботі література набагато більша за джерела, оскільки один і той же набір фактів допускає найрізноманітніші інтерпретації. В першу чергу, дослідження спирається на роботи німецьких політологів У. Кротца, А. Рара, Э. Бользінгера і Й. Шильда. У роботі, присвяченій порівняльному аналізу німецької і французької зовнішньої політики, У. Кротц перераховує основні цінності політичної культури ФРН – передбачуваність, надійність, відповідальність і безперервність. Учений говорить про недовіру німців до силових методів, яка примушує їх діяти з опорою на міжнародно-правові норми і у рамках багатосторонніх ініціатив. А. Рар є фахівцем з німецько-російських стосунків. На його думку, Німеччина може отримати вигоду від енергетичного альянсу з Росією і створення «великої Європи» від Ванкувера до Владивостока. Тільки стратегічне партнерство між країнами «європейського ядра» і відродженою Росією може гарантувати Європу без потрясінь. Дослідник з Гамбурга Э. Бользінгер вважає Німеччину класичною великою державою, що має усі ресурси, необхідні для проведення незалежної зовнішньої політики. Докоряючи німецькій еліті ігноруванням цього факту, учений рекомендує їй зайнятися розвитком військового потенціалу країни і перебудовою трансатлантичних стосунків на рівноправних началах. Й. Шильд займається аналізом конфліктів і розбіжностей, характерних для сучасних німецько-французьких відносин. На його думку, провал саміту ЄС у Німці у грудні 2000 р. завдав значної, але не непоправної шкоди партнерству двох найсильніших європейських держав. Провідні американські політологи велику увагу приділяють зовнішній політиці Німеччини, розглядаючи її крізь призму німецько-американських стосунків або в контексті європейської і світової безпеки. З. Бжезинський вважає Німеччину стратегічним партнером

США і ставить успіх зовнішньополітичних починів Вашингтона в залежність від налагодження німецько-американських стосунків. Вашингтонський дослідник С. Шабо піддає усебічному дослідженню проблеми і перспективи німецько-американських відносин. Він вважає, що відмова Г. Шредера підтримати військову операцію в Іраку зумовила безпрецедентне зниження якості трансатлантичного співробітництва. Окремо слід згадати П. Ханну і Д. Фрідмана, що проводять міждисциплінарні дослідження, в основі яких лежить синтез загальнонаукових, суто політологічних і футурологічних методів. П. Ханна пише, що на початку XXI -го століття світовий політичний процес визначається боротьбою трьох наддержав – США, ЄС і Китаю. Ключова роль в новому світопорядку відведена країнам «другого світу», що зберігають нейтралітет або вступають до глобального конфлікту на стороні однієї з наддержав. ФРН, котра є однією з найсильніших держав континенту, повинна і надалі сприяти «імперському розширенню Європи», заснованому не на домінуванні, а на дисципліні. Американський аналітик Д. Фрідман стверджує, що через чверть століття Франція і Німеччина перетворяться на «колишні держави», нездатні впливати на світовий політичний процес і гарантувати навіть власну безпеку. Легко помітити розючі протиріччя між прогнозами П. Ханни і Д. Фрідмана. Проте, обидві концепції побудовані переконливо і містять у собі чималу долю істини. Синтез двох підходів представляється найкращим рішенням. Російський політолог Н. В. Павлов присвятив ряд робіт перипетіям парламентської боротьби у ФРН і європейській політиці країни. У монографії «Зовнішня політика ФРН: концепції і реалії 80-х років» вчений створює оригінальну теорію, у рамках якої знаходять своє пояснення успіхи Г. Коля на європейській і світовій арені. Н. Павлов в цілому позитивно оцінює роботу «великої коаліції», що існувала в бундестагу в 2005-2009 рр. На його думку, СДПГ і ХДС вдалося витягнути максимальну вигоду із головування Німеччини у ЄС у першій половині 2007 р. У окрему категорію слід винести політичні біографії А. Меркель, вивчення яких допомогло зрозуміти приховані мотиви її рішень. У одній зі своїх книг німецький журналіст Д. Курб'ювайт характеризує її як «чистого», професійного політика, що компенсує нестачу спеціальних знань великим досвідом боротьби за владу і виживання у світі політичних інтриг. Висновки Д. Курб'ювайта в цілому підтверджуються аналізом К. Міллса, який підкреслює уміння федерального канцлера чекати зручного моменту, вести переговори і переконливо аргументувати свою позицію перед будь-якою аудиторією. Німецька журналістка Г. Хелер дотримується прямо протилежного погляду на ефективність чинної німецької адміністрації. Вона докоряє А. Меркель відсутністю принципів, політичним авантюризмом і бажанням здобувати голоси виборців не реальними досягненнями, а вправною політичною демагогією.

Серед українських вчених варто згадати А. Кудряченко та В. Манжолу, які розглядають зовнішню політику Німеччини у контексті інтеграційних процесів на європейському континенті. Крім того, сформульовані ними рекомендації дозволять значно підвищити якість німецько-українських відносин. Львівський науковець А. Івченко у роботі «Україна у системі міжнародних відносин» аналізує німецьку політику Києва у її взаємозв'язку з глобальними проблемами сучасності і накреслює шляхи її покращення. Викладена у дисертації теорія зовнішньої політики ХДС значною мірою спирається на ідеї донецького дослідника М. Примуша, який спеціалізується на порівняльному аналізі політичних партій.

Використані у роботі джерела і література дозволили дати вірогідну інтерпретацію політичних і соціально-економічних процесів, що визначають зовнішню політику Німеччини на сучасному етапі її розвитку.

Другий розділ «Витоки сучасної зовнішньої політики християнських демократів» носить переважно історично-політологічний характер. Він присвячений аналізу розвитку ХДС з утворення ФРН до обрання А. Меркель на посаду федерального канцлера.

У підрозділі 2.1 *«Зовнішня політика ХДС у період загострення міжнародної напруги»* розглядається зовнішня політика ФРН за правління К. Аденауера, а також за часів перебування християнських демократів в опозиції до соціал-демократичного уряду. Робиться висновок щодо відповідності дій першого канцлера довгостроковим інтересам країни. Аналізується його політика «західної інтеграції», яка досягла своєї кульмінації під час Берлінської кризи 1958-1963 рр. Розглядаються помилки керівництва ХДС, які примусили партію піти в опозицію. Дається позитивна оцінка співробітництву німецьких консерваторів з урядами В. Брандта і Г. Шмідта, зокрема у визначенні «східної політики» ФРН.

У підрозділі 2.2 *«Зовнішня політика ХДС у епоху розрядки міжнародної напруги»* дається стислий огляд зовнішньої політики Г. Коля у 1982-1991 рр. За цей період він зумів реалізувати довгострокову програму ХДС, націлену на побудову «сильної Німеччини у сильній Європі». Відразу після свого обрання на посаду федерального канцлера він підтримав Подвійне рішення НАТО і підтвердив своє бажання захищати інтереси «вільного світу» у суперництві двох систем. У другій половині 1980-х рр., скориставшись «розрядкою» у міжнародних відносинах та демократичними зрушеннями у соціалістичному таборі, він забезпечив мирне об'єднання Німеччини «через Захід». Наступним кроком у його плані було поглиблення європейської інтеграції, для чого після колапсу комуністичної системи не було жодних серйозних перешкод.

Підрозділ 2.3 *«Зовнішня політика ХДС після об'єднання Німеччини»* присвячений другій половині перебування Г. Коля на посаді канцлера, а також діяльності ХДС в опозиції до уряду Г. Шредера. Можна зробити висновок,

що після підписання Маастрихтського договору у 1992 р. та низки інших міжнародних договорів виникнення єдиного європейського політичного простору стало незворотнім фактом світової політики. Г. Шредеру не залишалося нічого іншого крім продовження курсу свого видатного попередника.

У висновках до другого розділу висловлюється думка щодо високої ефективності зовнішньої політики християнських демократів на розглянутому етапі. Вони оперативні та адекватно реагували на виклики «холодної війни» та завжди мали на увазі інтереси власної країни. У результаті консервативні цінності збереглися у німецькому суспільстві, а об'єднання ФРН та утворення ЄС відбулися мирним шляхом, що заклало фундамент для вільного розвитку європейських народів.

Аналізуються традиції християнських демократів та історична спадщина, на яку чинний уряд Німеччини спирається при вирішенні актуальних політичних питань. Стверджується, що основні засади сучасної американської та європейської політики ФРН були вироблені задовго до кінця міжблокового протистояння.

Третій розділ «Зовнішня політика уряду Ангели Меркель» присвячено аналізу усіх аспектів зовнішньої політики уряду А. Меркель за виключенням так званого «німецького федералізму», що розглядається окремо.

У підрозділі 3.1 *«Політичний портрет канцлера Ангели Меркель»* дається політична біографія федерального канцлера, у якій розкриваються характерні риси її особистості та стилю керівництва. Наводиться точка зору як її прихильників, так і критиків, формулюється попередній висновок щодо її спроможності вирішувати проблеми, з якими Німеччина зіткнулася на початку XXI сторіччя. На основі викладених фактів робиться помірковано позитивний прогноз щодо подальшої політичної кар'єри А. Меркель.

Підрозділ 3.2 *«Зовнішньополітичні пріоритети уряду Ангели Меркель»* розкриває співвідношення між традицією та інновацією у зовнішній політиці канцлера. Стверджується, що її американська, євроатлантична та турецька політика продовжує традиції ХДС, у той час як на інших напрямках вона приймає прагматичні рішення, безпосередньо не пов'язані із консервативними цінностями. Так, А. Меркель зацікавлена у налагодженні відносин з Росією, до якої після подій серпня 2008 р. значна частина західних лідерів ставиться вороже. Також канцлер схвалює поглиблення співробітництва між південними землями Німеччини та Католицькою церквою, хоча у країні існує досить потужне протестантське лобі. Рішення А. Меркель викликають незадоволення у деяких її однопартійців. Так, дехто вважає, що її європейська політика суперечить цінностям та цілям ЄС та носить переважно імперіалістичний характер. Інші закидають їй нерішучість під час лівійського конфлікту.

У підрозділі 3.3 *«Зовнішня політика ФРН на сучасному етапі: німецько-французькі, німецько-польські відносини»* розглядаються німецько-французькі

та німецько-польські відносини. Робиться висновок, що франко-німецький тандем і надалі буде домінувати у європейській політиці, хоча результати саміту у Ниці та суперечки навколо конституції ЄС давали експертам привід для занепокоєння. Польща розглядається як один з найважливіших партнерів Німеччини, значення якого для «Веймарської трійці» важко переоцінити. Дається огляд наднаціональних інститутів ЄС, в рамках яких часто приймаються непрозорі рішення, що не віддзеркалюють волю країн-учасниць організації. Оцінюється ефективність взаємодії Берліну з брюссельською бюрократією.

У підрозділі 3.4 «Вплив ВДП на зовнішню політику ХДС» аналізується вплив «вільних демократів» на зовнішню політику ХДС. Привертається увага до суперечок партнерів по коаліції з приводу німецько-турецьких відносин. Підкреслюється внесок Г. Вестервелле у розширення ЄС на Схід і поглиблення американсько-німецького співробітництва.

У висновках до третього розділу зовнішня політика А. Меркель в 2005-2013 рр. оцінюється як в цілому успішна. Християнським демократам вдалося зберегти вірність традиціям і знайти правильну відповідь на багато викликів сучасності, не піддаючи небезпеці відкритий характер німецького суспільства. Новаторський підхід А. Меркель до низки міжнародних проблем дозволяє говорити лише про модернізацію зовнішньої політики ХДС, але ніяк не про її перегляд, оскільки базові зовнішньополітичні концепції німецьких консерваторів залишилися незмінними. На користь такої оцінки свідчать Основна програма ХДС 2007 р. і багато інших документів, але передусім – рішення, що приймаються урядом Німеччини у важких ситуаціях.

Чинному канцлеру вдалося поєднати традиції німецького консерватизму з ідеями, характерними для інших політичних напрямків. Так, прагматизм Г. Шредера і лібералізм «вільних демократів» зробили значний вплив на її європейську політику.

Четвертий розділ «Європейська інтеграція у концепції «німецького федералізму» присвячено аналізу проблеми «німецького федералізму», під яким треба розуміти зовнішньополітичну програму німецьких консерваторів, суть якої полягає у посиленні наднаціональних органів ЄС за рахунок обмеження суверенітету країн-членів організації. Прибічники «федералізації» ЄС стикаються з протидією офіційного Парижа, що виступає за «Європу суверенних націй», а також Польщі і країн Балтії, що не бажають миритися з гегемонією «європейського ядра» у регіоні. Не виключено, що ХДС хоче механічно перенести на Європу низку рис німецької федеральної моделі.

У підрозділі 4.1 «Зовнішня політика християнських демократів у контексті Основної програми ХДС 2007 р.» доводиться, що зовнішня політика Німеччини на сучасному етапі значною мірою ґрунтується на положеннях Основної програми ХДС 2007 р. Підкреслюється високий рівень усвідомлення

німецькими консерваторами інтересів та цілей країни на європейській та світовій арені.

Підрозділ 4.2 «Кавказька криза серпня 2008 р. і її наслідки для ЄС» висвітлює вплив російсько-грузинського конфлікту серпня 2008 р. на відносини між Москвою та Берліном. Кавказька криза мала величезні наслідки не тільки для її безпосередніх учасників, але й для європейської регіональної системи міжнародних відносин у цілому. Після закінчення війни країни регіону опинилися у неоднозначному становищі. З одного боку, вони мали згадати про свою залежність від США у сфері безпеки та підтримати старшого партнера у конфлікті з Росією. З іншого, у разі припинення постачання російського газу «європейському ядру» загрожувала довготривала економічна криза. Тобто, Кремлю треба було вказати на протиправність його дій з примушення Грузії до миру, не руйнуючи при цьому існуючих взаємовигідних ділових зв'язків. Після тривалих зусиль західним дипломатам вдалося досягти цієї мети.

Підрозділ 4.3 «Геополітичний аспект «німецького федералізму» ґрунтується на геополітичних міркуваннях. Доводиться, що Німеччині треба зміцнити свою роль посередника між Росією та США, між Заходом і Сходом, Північчю та Півднем. Також дається оцінка зусиллям Берліну щодо посилення позицій ЄС у Скандинавії та Балтійському регіоні, котрі принесуть бажаний результат, але не у короткостроковій перспективі. Визнається адекватність доктрини «німецького федералізму» інтересам країни, вага якої у міжнародних відносинах неухильно збільшується з об'єктивних причин. Розглядаються проблеми та перспективи сучасних українсько-німецьких відносин. Робиться наголос на необхідності демократичних зрушень у внутрішній політиці України, без яких неможливо собі уявити її плідне співробітництво з Берліном та Брюсселем. Висловлюється надія, що Києву вдасться подолати перешкоди на шляху до побудови зрілої демократії.

У підрозділі 4.4 *«Майбутнє європейської політики ХДС: виклики і перспективи»* дається низка рекомендацій, дотримання яких допоможе підвищити ефективність зовнішньої політики партії. Робиться спроба спрогнозувати майбутнє Європи у світі та Німеччини у Європі, розкривається поняття «м'якої сили». Аналізуються причини тимчасового зниження якості німецької зовнішньої політики на межі тисячоліть та можливі шляхи виходу з цієї кризи. Висловлюється надія, що ХДС зможе гідно відповісти на актуальні виклики.

У *Висновках до четвертого розділу* визначено, що «німецький федералізм» є беззаперечно вигідним для Німеччини, але часто не відповідає інтересам інших країн-членів ЄС. Німецько-американські та німецько-російські відносини є необхідним фоном для аналізу європейської політики Берліну. Вплив ФРН у справах регіону повільно, але неухильно зростає, у той час як нові члени ЄС стикаються з безпосередньою загрозою повної або часткової

втрата суверенітету. Покращення українсько-німецьких відносин залежить не від зміни міжнародного статусу ФРН, а від успіхів у демократизації України, яка повинна зробити свою зовнішню політику більш передбачуваною та виваженою.

ВИСНОВКИ

1. Законодавство ФРН дає досліднику багатий матеріал для аналізу, що проливає світло на поступове розширення можливостей німецького уряду у 1982-2005 рр. На момент приходу Г. Коля до влади суверенітет ФРН був обмежений як міжнародним правом, так і її об'єктивною неспроможністю проводити самостійну зовнішню політику. «Боннська республіка» знаходилася в повній залежності від американської «парасольки безпеки» і наднаціональних органів ЄС і НАТО. 12 вересня 1990 р. в Москві був підписаний Договір «2+4», згідно з яким великі держави відмовлялися від своїх прав і привілеїв відносно Німеччини. Остання придбала повний суверенітет і посідала у європейській політичній архітектурі відповідне її потенціалу місце. Наступний крок був зроблений у 1994 р., коли Конституційний суд ФРН дозволив застосування бундесверу за межами території НАТО. Берлін підкреслив, що зарубіжні операції німецької армії мають бути легітимовані у рамках багатосторонніх ініціатив і спрямовані на захист норм міжнародного права. Проте, у 1994 р. Німеччина перетнула дуже важливий рубіж і відкрила новий етап своєї історії.

Федеральний канцлер Г. Шредер, що прийшов до влади у 1998 р., висунув ідею «нормалізації» німецької зовнішньої політики. На його думку, Німеччина є звичайною національною державою, що має право на відстоювання своїх інтересів на міжнародній арені. З іншого боку, відчуття провини за роль країни у Другій світовій війні не може чинити вирішальний вплив на дії її керівництва. Ці заяви канцлера послужили сигналом для критичного перегляду американсько-німецьких стосунків і місця ФРН у НАТО та ЄС. Саме при Г. Шредері граничні умови німецької зовнішньої політики остаточно набули сучасного вигляду. Таким чином, А. Меркель використовує ресурси, накопичені поколіннями християнських демократів і соціал-демократів.

2. Основна програма ХДС, прийнята у Гамбурзі у 2007 р., дає усі підстави сподіватися, що партія дістане максимум вигоди з наявних можливостей. У документі підкреслюється важливість для Німеччини заснованих на спільних цінностях стосунків зі США, а також побудованих у прагматичному ключі стосунків з Росією. Берлін претендує на унікальне місце в Європі, на роль посередника між Білим Домом і Кремлем, між Заходом і Сходом, Північчю і Півднем. Якщо Німеччина зможе довести решті «вільного світу» свою корисність і навіть незамінність, більшість загроз її національним інтересам втрачатимуть свою актуальність. Необхідно пам'ятати, що партії довелося здолати

чимало перешкод, щоб виробити свою нинішню стратегію і приступити до її реалізації. Алєнська програма ХДС 1947 р. і Дюссельдорфські тези Л. Ерхарда 1949 р. не містять відсилань до зовнішньої політики, а Гамбурзька програма ХДС 1953 р. не йде в цьому напрямі далі декларацій і обговорення норм міжнародного права. Першу спробу підвищити міжнародний статус ФРН зробив Г. Коля у 1982 р., сформулювавши три основних мети західнонімецької зовнішньої політики: поглиблення європейської інтеграції країни, об'єднання Німеччини і реалізацію Подвійного рішення НАТО. До 1998 р. усі вони були досягнуті, і перед Г. Шредером встало нове завдання: посилення позицій єдиної Німеччини в Об'єднаній Європі з опорою на інститути ЄС і НАТО. Пізніше А. Меркель, скориставшись світовою економічною кризою, впритул наблизилася до її вирішення. Творчо застосовуючи досвід своїх попередників К. Аденауєра і Г. Коля, вона зуміла із мінімальними втратами вивести Німеччину з європейської боргової кризи. 3. Нове покоління лідерів ХДС рано зрозуміло необхідність сплаву традиційних цінностей партії з політичними інноваціями, покликаними забезпечити її виживання у ХХІ сторіччі. А. Меркель уперше відмежувалася від свого вчителя Г. Коля у 1998 р., коли у Німеччині вибухнув скандал навколо незаконного фінансування ХДС. Пізніше вона викликала неохвалення частини християнських демократів своєю політикою відносно Греції та Лівії. Проте, у 2005-2013 рр. німецькому уряду вдалося уникнути дискредитації консервативної ідеї в цілому і рішучого розриву з минулим ХДС, багатим на позитивні приклади.

4. Зваженість і далекоглядність зовнішньої політики А. Меркель підвищують вірогідність поступової федералізації ЄС відповідно до планів берлінських стратегів. Європі в цілому політична консолідація принесе неоціненну вигоду. Кожен європейський народ окремо складає не більше 2 % світового населення. 100 років тому, коли науковий метод і важка промисловість були надбанням небагатьох західних країн, демографічний чинник не грав вирішальної ролі у світовому політичному процесі. Зараз, в умовах неухильної дифузії технологій, у глобальній конкурентній боротьбі перемагають численніші народи. Жодна європейська держава не може стати самостійним полюсом у сучасному світопорядку, це під силу тільки Об'єднаній Європі. Якщо ЄС перетвориться на подібність національної держави, у європейців з'явиться шанс захистити свої цінності у протистоянні цивілізацій, що починається. З іншого боку, успіх прибічників «німецького федералізму» зробить організацію більш неоднорідною та ієрархізованою. Франція і Німеччина зміцнять свій вплив на європейську бюрократію і зосередяться на захисті власного культурного простору і національних інтересів, а нові члени ЄС поступово втрачатимуть суверенітет і голос в справах регіону.

5. Європейська політика А. Меркель заслуговує, скоріше, на позитивну оцінку. Федеральний канцлер прагне зберегти більше – сильну Європу,

пожертвувавши меншим – самобутністю окремих її частин. На шляху до цієї мети німецькі консерватори вводять авторитарні конструкти до законодавства ЄС і чинять економічний і політичний тиск на слабкі країни зони євро. Їх дії виправдовує той факт, що ефективність консенсусної демократії різко знижується у несприятливих зовнішньополітичних умовах.

Зібраний фактичний матеріал дозволяє визначити майбутнє українсько-німецьких стосунків і виробити рекомендації щодо їх поліпшення.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Кухтін М. М. Зовнішньополітичні пріоритети ХДС-ХСС: концепція «німецького федералізму» / М. М. Кухтін // Гілея: зб. наук. пр. / [голов. ред. В. М. Вашкевич]. – 2011. – Вип. 50. – С. 725-728.
2. Кухтин М. М. Украина и ФРГ: проблемы и перспективы отношений / М. М. Кухтин // Гілея: зб. наук. пр. / [голов. ред. В. М. Вашкевич]. – 2012. – Вип. 58. – С. 679-681.
3. Кухтин М. М. Влияние ФРГ на имидж ЕС в Европе и мире: опыт анализа / М. М. Кухтин // Гілея: зб. наук. пр. / [голов. ред. В. М. Вашкевич]. – 2012. – Вип. 67. – С. 730-735.
4. Кухтін М. М. Зовнішня політика уряду А. Меркель крізь призму «конфлікту поколінь» у ХДС: боротьба між традицією та інновацією у сучасних міжнародних відносинах / М. М. Кухтін // Наукові праці Чорноморського державного університету ім. Петра Могили, серія «Політологія» / [голов. ред. Клименко Л. П.]. – 2012. – Вип. 166. – С. 40-42.
5. Кухтин М. М. Германо-российское сотрудничество в системе европейской безопасности / М. М. Кухтин // Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр. Національного університету «Одеська юридична академія» / [голов. ред. Ківалов С. В.]. – 2013. – Вип. 50. – С. 145-155.
6. Кухтін М. М. Зовнішня політика ХДС у новому світопорядку / М. М. Кухтін // Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр. Національного університету «Одеська юридична академія» / [голов. ред. Ківалов С. В.]. – Випуск 51. – 2013. – С. 141-146.
7. Кухтин М. М. Кавказский кризис августа 2008 г. и его последствия для немецко-российских отношений / М. М. Кухтин // European Applied Sciences: wissenschaftliche Zeitschrift / [Chefredakteur Dr. Phil. S. Herzberg]. – Stuttgart: ORT Publishing, 2013. – № 2, Vol. 1. – S. 125-126.
8. Кухтин М. М. Трансформация внешней политики ФРГ в условиях глобального кризиса управления / М. М. Кухтин // Вестник Курганского государственного университета / [глав. ред. Шалютин Б. С.]. – Курган: Курганский государственный университет, 2013. – № 4 (31). – С. 39-43.

9. Кухтин М. М. Современная модель взаимодействия ФРГ со структурами Объединенной Европы: опыт для Украины / М. М. Кухтин // Матеріали другої всеукраїнської наукової конференції «Людина у структурах повсякдення в історії України» / [укл. Михайлюк В. П., Кривуля О. О., Дорош Т. О.]. – Луганськ, Східноукраїнський національний університет ім. Володимира Даля, 2010. – С. 75-78.

10. Кухтин М. М. Внешняя политика правительства К. Аденауэра во время Берлинского кризиса 1958-1963 гг. / М. М. Кухтин // Матеріали третьої всеукраїнської наукової конференції «Людина у структурах повсякдення в історії України» / [укл. Михайлюк В. П., Кривуля О. О., Дорош Т. О.]. – Луганськ, Східноукраїнський національний університет ім. Володимира Даля, 2011. – С. 92-94.

11. Кухтин М. М. Место российско-германского сотрудничества в европейской региональной системе международных отношений в 2005-2011 гг. / М. М. Кухтин // Наукові праці історичного факультету Донецького національного університету, серія «Міжнародні відносини» / [відп. ред. Крапівін О. В.]. – 2011. – Вип. 10. – С. 46-54.

12. Кухтин М. М. Методология исследования проблемы «Внешнеполитические приоритеты ХДС-ХСС: концепция «германского федерализма»» / М. М. Кухтин // Українська державність: історія і сучасність. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції / [під заг. ред. Балабанова К. В.]. – Маріуполь: Маріупольський державний університет, 2012. – С. 269-271.

13. Кухтин М. М. Экономическая составляющая внешней политики ФРГ / М. М. Кухтин // Социально-экономические и правовые аспекты развития мировой экономики. Материалы международной научно-практической интернет-конференции преподавателей, аспирантов и студентов. – Донецк: ЛАНДОН-XXI, 2012. – С. 435-438.

14. Кухтин М. М. Болонский процесс как инструмент создания европейского образовательного пространства: опыт Германии / М. М. Кухтин // Матеріали першої всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Інтеграційні процеси у європейській вищій школі: досвід Німеччини та України». – Луганськ: Луганський національний університет ім. Тараса Шевченка, 2012. – Доступно з: integrasia.luguniv.edu.ua/?p=53

15. Кухтин М. М. Внешняя политика Г. Коля: конец «холодной войны» и объединение Германии / М. М. Кухтин // Вісник Науково-інформаційного центру міжнародної безпеки та євроатлантичної співпраці Донецького національного університету / [відп. ред. Крапівін О. В.]. – 2013. – № 1-2 (29-30). – С. 44-54.

АНОТАЦІЯ

Кухтін М. М. Зовнішньополітичні пріоритети ХДС: концепція «німецького федералізму». – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2014.

У дисертації проаналізовано європейську політику німецьких християнських демократів. На основі німецькомовних джерел автор розглядає плани А. Меркель з трансформації Об'єднаної Європи відповідно до німецьких інтересів. Приділяється увага реформуванню інститутів ЄС, боротьбі із викликами безпеки, відносинам зі США, Росією та іншими країнами, що не належать до європейського єдиного простору. Дається чітка дефініція «німецького федералізму», який порівнюється з концепцією «Європи суверенних націй», характерною для французької політичної культури. Робиться прогноз подальшого розвитку ЄС, який може перетворитися на військову наддержаву, а може залишитися «цивільною силою», залежною від США у сфері безпеки. У другому розділі роботи ідеї та цінності християнських демократів розглядаються у історичній перспективі. Третій та четвертий розділи присвячені зовнішній політиці А. Меркель, з наголосом на реформуванні ЄС, а у п'ятому викладені висновки. Наведені у роботі факти дають можливість стверджувати, що чинний канцлер ефективно відстоює інтереси Німеччини і усвідомлює більшість викликів та реалій міжнародного життя. З іншого боку, її дії не завжди приносять користь новим членам ЄС і організації в цілому. Треба визнати виваженість і далекоглядність російської політики Німеччини. Країна спромоглася налагодити стосунки зі своїм східним сусідом, у той же час не завдавши шкоди своєму співробітництву зі США. Аналіз документів свідчить про високий рівень стратегічного планування та послідовність у досягненні цілей, властиві сучасній німецькій еліті.

Ключові слова: реформування ЄС, християнська демократія, зовнішня політика Німеччини, «німецький федералізм», Ангела Меркель.

АННОТАЦИЯ

Кухтин М. М. Внешнеполитические приоритеты ХДС: концепция «германского федерализма». – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата политических наук по специальности 23.00.04 – политические проблемы международных систем и глобального развития. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2014.

В диссертации проанализирована европейская политика немецких христианских демократов. На основе немецкоязычных источников автор рассматривает планы А. Меркель по трансформации Объединенной Европы в соответствии с немецкими интересами. Уделяется внимание реформированию институтов ЕС, борьбе с вызовами безопасности, отношениям с США, Россией и другими странами, не принадлежащими к европейскому единому пространству. Дается четкая дефиниция «германского федерализма», который сравнивается с концепцией «Европы суверенных наций», характерной для французской политической культуры. Делается прогноз дальнейшего развития ЕС, который может превратиться в военную сверхдержаву, а может остаться «гражданской силой», зависимой от США в сфере безопасности. Во втором разделе работы идеи и ценности христианских демократов рассматриваются в исторической перспективе. Третий и четвертый разделы посвящены внешней политике А. Меркель, с упором на реформирование ЕС, а в пятом изложены выводы. Приведенные в работе факты дают возможность утверждать, что действующий канцлер эффективно отстаивает интересы Германии и осознает большинство вызовов и реалий международной жизни. С другой стороны, ее действия не всегда приносят пользу новым членам ЕС и организации в целом. Необходимо признать взвешенность и дальновидность российской политики Германии. Страна смогла наладить отношения со своим восточным соседом, не нанеся при этом ущерба своему сотрудничеству с США. Анализ документов свидетельствует о высоком уровне стратегического планирования и последовательности в достижении целей, свойственных современной немецкой элите.

Внешняя политика правительства Ангелы Меркель рассматривается через призму мирового экономического кризиса и снижения управляемости международных процессов в целом. Христианские демократы сумели преодолеть последствия европейского долгового кризиса и даже извлечь из него определенную выгоду. Рецессия причинила наибольший ущерб странам Центральной и Восточной Европы, а также США, имеющим в данном регионе стратегические интересы. Германии же удалось провести структурные реформы своей экономики и выйти из потрясений обновленной. Не вызывает сомнений, что Берлин воспользуется уникальными конкретно-историческими условиями, чтобы освободиться из-под опеки Вашингтона и упрочить свое влияние на новых членов ЕС.

Стратегия канцлера Ангелы Меркель является логическим продолжением курса на «нормализацию» внешней политики ФРГ, впервые провозглашенного Г. Шредером. Христианские демократы взяли на вооружение конструктивные идеи «красно-зеленого» правительства, сумев избежать его ошибок. Так, трения в американско-немецких отношениях из-за войны в Ираке были успешно преодолены совместными усилиями президента США Б. Обамы и канцлера

ФРГ А. Меркель. Действующее правительство Германии активно противостоит террористической угрозе, заботится об энергетической безопасности страны и о повышении ее статуса на мировой арене.

Стремительно меняющиеся реалии международной жизни открывают новые перспективы для развития украинско-немецких отношений. Украине стоит провести ряд внутренних реформ, которые убедят немецкие элиты в ее надежности и предсказуемости как политического партнера. Страна уже прошла долгий путь в данном направлении, но серьезность стоящих перед ней вызовов преуменьшать не стоит.

Работа содержит прогноз развития внешней политики ФРГ на ближайшие годы, составленный на основе экстраполяции существующих трендов. Там, где прогноз неблагоприятен, намечены пути минимизации рисков и улучшения существующего положения.

Ключевые слова: реформирование ЕС, христианская демократия, внешняя политика Германии, «германский федерализм», А. Меркель.

SUMMARY

Kukhtin M. M. Foreign Policy Priorities of the CDU: the Conception of «German Federalism.» – Manuscript.

A thesis for the Ph. D. in Political Sciences, Specialty 23.00.04 – Political Problems of International Relations and Global Development. – National University «Odessa Law Academy,» 2014.

The foreign policy of the German Christian Democrats is analyzed in the thesis. Basing himself on German-language sources, the author examines A. Merkel's plans of transforming the United Europe according to German interests. Attention is paid to reforming the institutes of the EU, combating security threats, to relations with Russia, the USA and other countries not belonging to the Single European Space. «German Federalism» is clearly defined and compared with the conception of «the Europe of sovereign nations», which is characteristic of French political culture. A forecast is made of the future development of the EU, which can become a military superpower or remain a «civil power» dependent on the USA in security issues. In Chapter 2, ideas and values of the Christian Democrats are put into a historical perspective. Chapters 3 and 4 are devoted to A. Merkel's foreign policy, with an emphasis on reforming the EU, and conclusions are made in Chapter 5. Facts mentioned in the thesis make it possible to assert that the current chancellor protects German interests effectively and is aware of the bulk of challenges and actuals in today's international life. On the other hand, her actions are not always beneficial to the new members of the EU and the organization as a whole. It is necessary to admit that Germany's Russian policy is carefully thought out and far-sighted. The country managed to fix its relations with the Eastern neighbor without damaging its

cooperation with the USA at the same time. The analysis of documents testifies to a high level of strategic planning and consistency in achieving aims characteristic of the modern German elite.

Key words: EU reform, Christian Democracy, German foreign policy, «German Federalism,» Angela Merkel.